

J.A. DEELDER

DE DIKKE VAN DEELDER

Schöne Welt
Modern Passé
Drukke dagen
De t van Vondel

2002

DE BEZIGE BIJ
ROTTERDAM

SCHÖNE WELT

‘WELKOM THUIS’

Eindelijk had Pee gebeld. Het was zover. M'n vader kon z'n nieuwe wagen halen. Hij was er al een paar keer eerder om geweest, doch steeds weer in z'n ouwe Opel teruggekeerd.

Een wonder dat het ding nog rééd. Door gaten in de vloer kon je zó op de weg kijken. Als je hoestte begonnen de ruitenwissers te werken. De portieren hingen scheef in hun voegen en vlogen al open als je ernaar wees. Op een brug in Schiedam was ik er al eens uitgedonderd, bijna de plomp in. Weken liep ik met m'n arm in een doek vanwege een gebroken sleutelbeen.

M'n vader was met z'n Opel vergroeid, een vuilbeige Kadett, bouwjaar '37. Alleen koetswerk en chassis waren nog origineel. De rest hadtie vlak na de oorlog in etappes vernieuwd, toen ie via een vriend een zomerlang op een dump aan de stadsrand 'de boel in de gaten hield'. (Diezelfde vriend had mij en m'n moeder bij het Bevrijdingsdéfilé nog rondgereden in een open witte wagen, die van Göring was geweest. Althans, volgens de twee heren met slappe hoed en lange leren jas, die zich eens een middaglang op gedempte toon met m'n ouders kwamen verstaan en die diepgaand in doen en laten van die vriend bleken geïnteresseerd. M'n moeder herkende het voertuig onmiddellijk op een foto, die ze haar lieten zien. Hoewel het fijne van de zaak m'n jeugdige begrip te boven ging, voelde ik meteen dat de oorlog ermee te maken had. Het ontging mij evenmin, hoe m'n vader m'n moeder tijdens

het gesprek onder tafel bij herhaling tegen haar schenen trapte. Er hing een clandestiene stemming in de kamer...)

De hausse in blikgroenten had de Opel de das omgedaan. Het gehots en gebonk over Rotterdam's kinderhoofdjes, tot de nok toe vol zware dozen doperwten en sperziebonen, bleek te veel van het goeie voor het door metaalmoeheid geteisterde skelet. Een doorsmeerbeurt bij Maatje op de brug bracht scheurtjes in de chassisbalken aan het licht. Henk de monteur sprak het doodvonnis uit. De Opel was óp. Rijp voor de sloop...

Pee was allang blij. De Opel vormde al geruime tijd een doorn in het oog van de bedrijfsleiding. Die zag in het wrak slechts een smet op de goede naam van de zaak en drong bij Pee als verantwoordelijke man herhaaldelijk op vervanging aan.

Maar elke suggestie in die richting werd door m'n vader van tafel geveegd. De Opel afdanken? Over z'n lijk! Hém beviel dat wrak nog best. Wat z'n klanten ervan vonden zou 'm aan z'n kont roesten. Ze liepen er in elk geval niet om weg. Nog nooit had 'De Hoorn' in Rotterdam zo'n afzet gekend.

Nee, Pee was zo'n (duim omhoog) vent, maar van de Opel bleefte af. Hij hoorde het wel, als het écht zover was. Pee, bekijk het. De mazzel. Dáág.

Pee greep z'n kans zodra ie 'm zag. M'n vader kreeg prompt een gloednieuwe Ford Taunus bestel- in het vooruitzicht gesteld. Bij het horen van het merk kreeg ik kippevel... Een Fórd! Stel je vóór! In gedachten zag ik al zo'n grote Amerikaan voor de deur staan. Een rooie met

stuurversnelling en van die witte banden. En of m'n vader nou zei dat het maar een Duitse Ford was... Ford was Ford en daarmee uit!

Als een lopend vuurtje ging het door de buurt. Auto's waren dungezaaid. Behalve m'n vader had alleen Stromer om de hoek een wagen en die was directeur, al wist niemand ook waarvan. In no time was de Ford een Chevrolet, de Chevrolet een Packard en de Packard een Pontiac geworden. God, wat was ik populair! Ik beloofde iedereen te zijner tijd een blokkie om en streek zo flink wat knickers op, alsmede een pistool dat – raar maar waar – op een rolletje krantepapier harder knalde dan een klappertjespistool.

M'n geduld werd op een zware proef gesteld. De Taunus liet lang op zich wachten, véél langer dan Pee had gezegd. Tot drie keer toe werd de leveringsdatum verzet. Alles scheen plots tegen vervanging des Opels samen te spannen. Stakingen, constructiefouten, bedrijfsongevallen...

M'n crediet in de buurt kelderde diep. Knickers en wonderpistool werden door de oorspronkelijke eigenaars teruggevorderd. Ware gevoelens kwamen boven drijven. Ze moesten me niet!

Op zekere dag – ik had de moed al bijna opgegeven – belde Pee met goed nieuws. Eindelijk was de Taunus op de zaak gearriveerd. Ik sprong een gat in de lucht.

Té vroeg, zo bleek, want nóg was het wachten niet achter de rug. De wagen moest eerst bedrijfsklaar worden gemaakt. Overgespoten en van reclame voorzien.

Zilvergrijs moestie worden, als een vliegtuig. A-lu-mi-num heette dat. De lak liet men uit Engeland komen.

Als dát maar goed ging! Ik hield m'n hart vast. 's Nachts droomde ik dat het schip met de lak bij dichte mist op een mijn liep en met man en muis naar de kelder ging.

Maar het viel mee. Bij aankomst bleek alleen de verkeerde verf maar verstuurd. Rooie menie in plaats van zil-verglans. Een kleinigheid, die binnen twee weken was rechtgezet. Het spuiten zelf verliep voorspoedig. Bleef over de reclame...

De Taunus zou aan weerskanten én op de achterdeur gesierd gaan van de firmanaam – ‘Conservenfabrieken De Hoorn, Uithoorn’ – en het firmasymbool: een rode hoorn des overvloeds, die een golf van hammen, worsten en peulvruchten over het mensdom uitstortte. Op kloek formaat. Voorwaar, geen gering karwei, waarvoor dan ook speciaal een schilder van bioscoop-reclames uit de hoofdstad werd ingehuurd. Ik was benieuwd.

Niet geheel tegen m'n verwachting liep het halverwege mis, toen ‘Rembrandt’ – zoals m'n vader de artist gedoopt had – op het fabrieksterrein door een scharende trailer uit het leven werd wéggerukt. Iemand van kantoor, die op zon- en feestdagen met ezel en flambard het veld introk, bood aan het karwei tegen overwerktafief af te maken. Dit leidde tot nieuwe vertragingen...

En de Opel intussen maar rijen of er niks aan de hand was! Zelfs de dashboardklok, die er vóór de oorlog al mee genokt was, begon uit zichzelf weer te lopen.

Toch bleef voorzichtigheid geboden. M'n vader reed alleen nog met de wagen voor z'n werk. Passagiers werden geweerd vanwege het extra gewicht. Iedere kilo kon de fatale zijn.

Voor ons, de leden van het eigen gezin, werden op dit punt geen uitzonderingen gemaakt. Plezierritjes in familieverband, naar bos, hei, duin of strand, konden we gevoelig op ons buik schrijven.

Voor het eerst viel ik ten prooi aan de slepende ziekte van de zondagsrust. De beklemmende leegte van straten en pleinen... De wanhopige mannen in witte overhemden voor ramen van erkers in voorkamers... Het op gezette tijden losbrekend onheil der kerken...

Gelukkig was nu die ellende voorbij. Pee had de avond tevoren gebeld. De Taunus stond klaar. Voor het laatst was m'n vader in z'n Opel gestapt om 's avonds met een nieuwe wagen thuis te komen. Het was een historische dag!

Ik zon op een manier om dit naar buiten uit te dragen. Wat kon ik doen? De vlag uithangen? M'n zus kwam met een beter plan.

Ze stelde voor zo'n 'Welkom Thuis'-bord boven de deur te hangen, zoals je er zo veel zag in de stad. Met bloemen eromheen en de vlag erachter, ten teken dat man, vader, zoon of broer van het slagveld in Indië kwam thuisgeven...

(Met m'n vader was ik een keer naar de Lloydkade geweest, toen een gewondentransport uit Indië werd ontscheept. Het was een stralende dag. Duizenden waren ter verwelcoming samengestroomd. Er hing een opgewonden stemming, die aanstekelijk werkte. Op de energieke tonen van de Marinierskapel, die verderop bij de loopplank stond opgesteld, zag ik die middag, gezeten op m'n vaders nek, een eindeloze rij ambulances aan me voorbijtrekken. Legegroene voertuigen van Geallieerde makelij;

op hun canvas overkappingen een groot rood kruis in een wit veld. Van de meeste was de achterflap omhooggerold, zodat je vrijelijk naar binnen kon kijken. Daar lagen ze dan, de gewonden. Vier tot zes per wagen, twee- of driehoog op brancards boven elkaar; een Rode Kruis-soldaat ernaast voor eventuele noodverbanden. De mensen juichten en zwaaiden als gekken, maar de gewonden gaven nauwelijks sjoege. Een enkeling slechts gebaarde vaag, maar of het van blijdschap was of woede? Soms reed er een wagen tussendoor, die van achteren wél was afgesloten. Prompt ging het gerucht door de rijen, dat dáár de dooien in lagen. Naarmate de colonne lengde sloeg de stemming om onder de menigte. Het werd stiller en stiller, tot de stoet tenslotte aan twee zwijgende mensenhagen voorbijtrok. Alleen de Marinierskapel speelde onverdroten verder, de ene mars nóg krijgshaftiger dan de vorige. De zon scheen blikkerend in hun instrumenten...)

Terwijl m'n zus het bord voor haar rekening nam, ging ik bij 'Kop-en-Kont', de wat klein uitgevallen bloemenman, narcissen kopen. M'n moeder haalde de vlag uit de kast.

Binnen een uur was de zaak voor elkaar. Het resultaat overtrof m'n stoutste verwachtingen.

De met gifgroene ecoline ingekleurde letters van de woorden 'Welkom Thuis' staken prachtig af bij het geel der narcissen en het rood-wit-blauw der in barokke plooiën gedrapeerde vlag. Het bord zelf was uit het mosterd-kleurig deksel van een rookworstdoos geknipt.

Voorbijgangers bleven bewonderend staan. Of mijn vader óók uit Indië kwam? Geen haar op m'n hoofd die eraan dacht zulks te ontkennen. Integendeel. Na verloop van tijd verzon ik er zelfs een broer bij! Een oude man duwde

me een kwartje in m'n hand. Zó mocht ik het zien! Ik was de hele middag niet meer bij de voordeur wég te slaan.

De tijd vloog om. Voor ik het wist kondigde gekletter van vaatwerk uit de keuken het avondeten aan.

Van m'n vader nog geen spoor. Het lag niet naast de deur, Uithoorn. Aan de andere kant reed die Taunus natuurlijk harder dan drie ouwe Opels bij mekaar. Ik verwachtte hem dan ook ieder moment de hoek om te zien komen. Ik spitste m'n oren, of ik al motorgedruis hoorde, maar alles bleef stil.

Plots werd er driftig tegen de ruit getikt. M'n moeder wenkte me boven te komen. Eten! Alsof ze niks beters te doen wist. Waarom wachtte ze nou niet even? Zou je net zien dat ie onder het eten kwam. Voor mij was de lol eraf. Ik wou hem de hoek om zien komen in z'n vliegtuig op wielen en vlak voor me zien stoppen. Ik verheugde me al op z'n verraste gezicht, als ie het 'Welkom Thuis'-bord boven de deur ontdekte.

In de hoop hem tóch nog de bocht om te zien komen bleef ik zo lang mogelijk talmen. Tot er opnieuw – en nóg harder – tegen het raam werd getikt. Met tegenzin nam ik de trappen.

Aan tafel zat ik onrustig te draaien. Als ie maar níet net onder het eten kwam! Voor mijn part kreeg ie een lekke band, zolang ie maar níet onder het eten kwam.

Ssssst! Wat was dat? Een naderende auto? Ik vloog naar het raam. Maar het was de zwarte Buick van Stromer maar. Met lange tanden at ik verder. Toen schoof ik resoluut m'n bord van me af. Ik kon geen hap meer door m'n keel krijgen. Ik voelde dat ie niet ver meer was. Mocht ik

maar vast van tafel af! Had je nèt gedacht... Ik moest wachten tot de rest klaar was.

Het duurde een jaar. Koud was de laatste hap naar binnen, of ik stormde de kamer uit en de trappen af. Twee tellen later stond ik buiten.

Geen secónde te vroeg; m'n vader kwam net de straat inrijden.

Aanvankelijk drong het geeneens tot me door. Pas toen ik door de voorruit heen z'n pesterige grijns ontwaarde, zag ik in een flits de verschrikkelijke waarheid...

ZATTIE GODVERDOMME NÓG IN DIE OUWE ROT-STINK OPEL!!!

Met een rood waas voor m'n ogen klom ik op het muurtje van het bordes en trok in één ruk het 'Welkom Thuis'-bord met vlag en al naar beneden. De narcissen vlogen om m'n oren.

ER WAS EENS

Er was eens een kleine zwam met de wetenschappelijke naam *Arthrobotrys oligospora*. Zij groeide op wat paardemest. Haar witte, leerachtige draden drongen erin door, deden de mest ontbinden en zogen de ontbindingsstoffen dan als voedsel op.

Was alles op, begonnen uit haar draden zijdelings korte aftakkingen te groeien, die zich mettertijd weer naar die draden toekeerden en er tenslotte mee samengroeiden. Zo vormden zich talrijke kleine strikken.

Nu leefden er in de mest, waarop de *Arthrobotrys* groeide, een heleboel nematoden of draadwormen van twee tot vijf millimeter lang. Op hun omzwervingen door de mest raakten deze prompt verstrikt. Natuurlijk trachten zij zich los te rukken, doch al hun pogingen bleken vergeefs, want hoe harder ze trokken, hoe strakker hun strik. Het lukte dan ook geen enkel wormpje om zich te bevrijden. Integendeel!

Nauwelijks zat er eentje gevangen, of een van de zijarmen van de *Arthrobotrys* drong door diens hoornachtige huidje naar binnen en begon daar een groot aantal kleine sprietjes te ontwikkelen. Hoe meer deze sprietjes zich vermenigvuldigden, hoe minder bewoog zich het wormpje. Tot het uiteindelijk stierf.

Eenmaal dood werd het wormpje door de zwamdraden verteerd. Eerst zetten die het om in een vette massa, die vervolgens langzaam werd opgezogen, tot er tenslotte van het wormpje niets dan het hoornachtige huidje meer overbleef.

DE VURIGE GESEL

Alan Beckwith, door honger gedreven, wil zelfmoord plegen. Hij wendt zich tot benedeleider Andrew North, een ambtenaar in Kongo, die net op het punt staat zijn jonge vrouw Ann te verlaten voor een korte expeditie ter bestraffing van een stamhoofd, dat geweigerd heeft belasting te betalen. Terzelfder tijd keert Jimmy Madden, een jong bacterioloog, die juist met groot succes een pestbacil bestreden heeft, uit Afrika in Londen terug, waar hij zich onverwijld begeeft naar het huis van Sir Lawrence, niet wetende dat deze met een jacht in de Stille Zuidzee is vergaan en op een klein koraaleiland, als enige overlevende van de ramp, al meer dan tien jaar vergeefs op een schip zit te wachten. In gezelschap van zijn dochter Edith maakt de reder Caswell Towers op de vrachtzoeker 'Markwell', waarop Judson Peters kapitein is, de overtocht van China naar Amerika, waar Stella Beresford, de verloofde van Sterling Elliot, substituut-officier in een van de districten van New York, eveneens met haar vader op weg is om nader kennis te maken met de pikante geheimen van de grote stad. Een zwarte bediende, Ndudu, zal over haar waken. Intussen zwerven Jo Hawkes en Tom Jimson, twee gezworen kameraden, nietsvermoedend door de woestijn, op zoek naar recepten voor de bereiding van kleurstoffen, waarvan alleen de Indianen de geheimen nog kennen. De 'man-met-het-hart-van-steen' is Ben Harper. Hun vriendschap wordt op een zware proef gesteld, als ze verliefd worden op hetzelfde meisje, Nellie West van de Box W.-hoeve bij Cobb's Coulee, die niet

weet wie ze tot man moet kiezen, waarop ze besluiten om het meisje te vechten. Het resterende bedrag valt toe aan North. Na tweeëntwintig dagen ontdekt deze een stoomschip, dat alsmaar op dezelfde plaats blijft. Het lijkt ergens van zijn trossen geslagen en naar zee gedreven te zijn. Afgemat van het onophoudelijk zoeken naar de weg zien ze eindelijk de dag aanbreken. Beckwith stemt toe, maar moet na dertien maanden uit het leven verdwijnen. Moreton zal hem als zijn secretaris begeleiden. Vlak voor het afscheid vraagt Ben Ophelia tot vrouw, waarop ze besluiten het stil te houden. Een aan cocaïne verslaafd individu echter, Braddon genaamd, is ongezien getuige van het afscheid en van Dulcie's dood. In een apotheek vindt hij het geraamte van een bediende achter een lessenaar. Hij eigent zich diens kostbaarheden toe en vat het plan op om Stella geld af te persen, daar hij op grond van bittere ontgoocheling door de trouweloosheid van zijn moeder een vrouwenhater geworden is. De dokter en de notaris zitten ook in het komplot. Moreton en Bancroft zijn geneigd om Lady Merrivale met de misdaad in verband te brengen, maar Serge, een beroemd detective, schijnt van haar onschuld overtuigd. De sheriff wil Jo Hawkes in hechtenis nemen, wat op het nippertje door Nellie West verhinderd wordt, waarna Hawkes, hoewel door hitte gefolterd, weigert zich over te geven, als hij door de sheriff en zijn mannen in een canyon belegerd wordt. Wel biedt hij aan een levensverzekering van \$ 100.000.— af te sluiten. De polis komt op naam van Beverly Ames, met wie hij op aanwijzing van North moet trouwen. Als hij het kasteel wil verlaten, wordt hij geroepen door George Merrivale, die door een ruggemergziekte aan bed is gekluisterd. Zijn mededelingen kloppen met die van Sybil en

Stephen. Het moet een dwerg geweest zijn. Na enige tijd komt een man in een bruin pak om wat brandewijn vragen, daar hij zich niet lekker voelt. Freddy en de dikke heer keren terug. Enkele dagen later wordt er weer iemand vermoord. Serge ondervraagt Tabitha's zuster Lilian, maar zij brengt hem ook geen stap verder. Tot overmaat van ramp jaagt een nachtelijke spookverschijning de inlandse arbeiders op de vlucht, als gevolg waarvan Evangeline die middag haar verloving verbreekt. Nadat de moeder van Cedric uit wraak heeft getracht om Minnie van diefstal te beschuldigen, brengt zij een bezoek aan de woning van Sir Leslie Trentham. Daar blijken haar ware naam en beroep. Geboeid door haar portret besluit Newman het meisje te volgen. Terug in Engeland wordt hij per auto het water ingereden. Hij vraagt daarop de weg aan Jimmy, die op een naburig weiland aan het werk is. Het huwelijk wordt voltrokken en het jonge paar betreft de flat die North gehuurd heeft. Ondertussen probeert men op het laboratorium nog steeds de bacillen te doden. De zaak komt voor de rechter en Yves lijkt schuldig. 's Nachts staat Lady Merri- vale in droef gepeins op het terras. Plotsklaps verschijnt Serge, die van plan was de nacht in de bibliotheek door te brengen. Om besmetting te voorkomen knipt hij onmiddellijk de top van zijn vinger af. Nellie West ontdekt dat Jimson helemaal niet door Hawkes is vermoord, maar zélf wel een bandiet heeft gedood, een valsspeler, wiens lijk zij aantreft in het verlaten mijndorp Chloride. De man lijkt tijdens het lezen van de krant door de dood overval- len. De enige uitweg is zich bij de cavalerie van Stuart te voegen. Dominee Verzicht blijkt bereid om te helpen. Samen met Moreton gaat hij, met de gewonde jongen in zijn armen, op zoek naar een dokter. In een restaurant worden

ze aangesproken door een Franse dame, een kennis van Aubusson, die hun een sigaret aanbiedt. Prins gaat er niet op in. De politie krijgt bericht, dat het buisje in handen is van SturriLOW's moordenaar, die tevens directeur is van een veteranenhospitaal. Jenny maakt kennis met het leven op zaal 14. Marion Cortlett, telg uit een oud doch achteruitgegaan geslacht, gaat uit rijden en verdwaalt. Langs een privélijn vraagt de minister-president om nadere gegevens. Op een film die in Amsterdam is opgenomen om de paniekstemming weer te geven en die in Londen wordt vertoond, ziet Valerie de vrouw met de elegante gang weer terug. Na drie jaar eenzaam wachten is zij erop uitgetrokken om haar geluk te vinden. Na een lange stilte valt er een schot. Als Serge, Moreton en Bancroft die avond op hun hotelkamer bijeen zitten, wordt Serge opgebeld door Horver, Sir Lawrence's andere assistent, die óók al verliefd is op Valerie, met de boodschap dat Tabitha vergiftigd is. Yves en zijn vrouw worden prompt protestant. Beckwith ontvangt \$ 20.000.- in contanten, doch verliest kort daarop zijn evenwicht en verdwijnt eveneens in de gloeiende massa...

In de kamer stond alleen een biljart. De muren waren kaal, op een colbertje na, dat aan een spijker hing. Een lamp scheen neer op het verschoten laken, met hier en daar nog vage kaderlijnen.

Een man stond met z'n rug naar me toe over het biljart gebogen, klaar om te stoten. Het volgende moment hoorde ik de ballen klutsen. Carambole!

De man was zozeer in het spel verdiept, dat hij niets van m'n komst had gemerkt. Ik bleef zijn verrichtingen vanuit de deuropening volgen, in afwachting van een geschikte gelegenheid, hem het formulier met de vragen te tonen zonder al te opdringerig te zijn.

Hij was ongetwijfeld virtuoos. In hoog tempo produceerde hij moeiteloos een eindeloos lijkende serie caramboles. Pas toen het spel zich naar de andere kant van de tafel had verplaatst en hij zich oprichtte om z'n pomerans te krijten, viel z'n oog op mij. Heel even zag ik een wenkbrauw omhoog gaan.

'Nú,' dacht ik bij mezelf en deed een stap naar voren. Maar eer ik een woord kon uitbrengen, had hij het spel alweer hervat. Geduldig wachtte ik op een nieuwe kans.

Toen hij z'n keu opnieuw moest krijten, stapte ik resoluut op hem af.

'Dag meneer, mag ik...?'

'Nee meneer, dat mag u niet.'

Zijn stem klonk koel en vastbesloten.

'Maar...,' probeerde ik nog een keer.

'Niks te maren. U komt er wel uit?'

Zonder me verder een blik waardig te keuren biljartte hij door. Het veranderde geluid waarmee de ballen botsen, echter, verried dat hij harder stootte. Ik had z'n ergeris gewekt. Niettemin bleef hij onverstoorbaar scoren en bouwde voort aan z'n fabelachtige totaal.

Ik besloot nog een laatste poging te wagen. Tenslotte bracht elke ondervraagde twee knaken in het laatje. Ik wachtte een nieuwe onderbreking van het spel niet af en stevende al pratend met een formulier in de aanslag op hem af. In m'n ijver, echter, kwam ik àl te dicht bij, waardoor hij bij de aanleg voor een volgende stoot met de achterkant van z'n keu m'n maagstreek raakte en bijna miste.

Als door een slang gebeten draaide hij zich om. Ik zag gelijk dat verder aandringen geen zin had. Ik mompelde nog wat van 'Neem me niet kwalijk' en maakte dat ik weg kwam.

Halverwege de trap keek ik om. Daar stond hij, boven in het trapgat, keu in z'n hand. Automatisch liet hij het blauwe krijtje over de pomerans gaan.

'Weet je niet watter gebeurt als ik mis?' riep hij me na. Ik haalde m'n schouders op.

'Dan vergaat de wereld, zo waar ik hier sta! Of geloof je me niet?'

Ik liet het laatste in het midden en vervolgde m'n weg. Beneden stak een buurvrouw haar hoofd om de deur. Ze wees veelbetekenend op haar voorhoofd. Ik knikte begripend.

Pas toen ik wegliep viel m'n oog op het slordige kartonnen kaartje naast de deur, dat als naambordje diende.

'N.V. Verga', stond er in ballpoint op geschreven, 'Deur klemt'.